

Kallt land

JÁCHYM TOPOL

Kallt land

Översättning Tora Hedin

ERSATZ

© Jáchym Topol 2009
© Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2009
© Svensk översättning Ersatz, Stockholm 2009
Originalalets titel Chladnou zemi
Översättning från tjeckiska Tora Hedin
Redaktör & korrekturläsare Anna Bengtsson
Omslag & omslagsfoto (Minsk), grafisk form
& sättning Ola Wallin
Tryckt hos Livonia Print, Lettland 2009
ISBN 9789188858955

www.ersatz.se

Kallt land

i floden av känslor
i den känslolösa sluttningen
grundar
plåtsolen
fasans koloni

P.Z., DG 307

Ser du, jag har främmande ärr,
varifrån kommer de?

DOROTA MASŁOWSKA

1.

Jag rymmer till flygplatsen i Prag. Eller, rymmer och rymmer, snarare går jag i diket som inne i ett dimmoln, eftersom jag dricker.

Jag har druckit rätt mycket på sistone, med studenterna på Comenium i Theresienstadt.

Så nu går jag längs vägen, ofta släpar jag mig fram i diket, eftersom jag inte vill att polispatrullerna ska se mig.

Jag vill inte att de ska få tag på mig, jag vill inte att de ska fråga om eldsvådan i Theresienstadt.

Ibland slänger jag mig ner i diket, ligger där och trycker en stund, med ryggen mot leran, ligger bara där.

På det sättet tar jag mig sakta fram till flygplatsen i Prag.

Det finns lite kvar av Saras vin i flaskan. Köttet som jag fick har jag ätit upp.

Länge ville jag inte ha det, men sedan gick det ner i alla fall, jag måste vara stark.

Månen är nästan rund nu.

Theresienstadts befästningsvallar av rött tegel är långt borta, alla murarna i min hemstad.

Staden som grundades av kejsarinnan Maria Teresia, det sade alltid min pappa. Sedan hennes tid har många arméer med hundratusentals soldater passerat genom staden, kejsarinnan Maria Teresia tyckte om militäruppvisningar, sade min pappa, som var major i musikkåren och älskade Theresienstadts militäruppvisningar med blåsmusik.

Nu har jag vänt ryggen mot staden och går därifrån, alla de enorma barackerna från Maria Teresias och Josef II:s tid ligger bakom mig, liksom förråden för miljoner patroner, stallarna för hundratals hästar, kasernerna för tiotusentals karlar, jag lämnar den så som alla försvarare av denna stad som byggdes åt armén... Soldaterna har slutat strömma in i staden som byggdes för soldater.

Och staden utan armé vittrar sönder.

Mina getter som betade gräset på befästningsvallarna är sålda.

De flesta.

Pappa fick aldrig uppleva det.

Jag var en av dem som ville rädda Theresienstadt.

Min mamma brukade säga att jag kom till världen när de hade slutat vänta på mig, hon och pappa, bäst hade det varit om jag fortsatt vara så liten att jag kunde gömma mig i en fingerborg om det behövdes, det brukade hon också ofta säga. Jag skulle ha levt på ärter, kivats med katten om några droppar mjölk, jag skulle ha gått invirad i en pytteliten trasa, jag skulle ha varit mammas Tummeliten.

Först blev jag glad och stolt när hon sade så, det är klart.

Men det kunde inte hjälpas, jag växte lika fort som alla andra.

Jag tyckte inte längre om när pappa gick till arbetet med taktpinnen i det gula etuiet dekorerat med gula hammare och skärnor, och mamma tätade fönster och dörrar med kuddar och filtar.

När jag var mindre klappade jag tydligen i händerna när mamma drog fram möblerna från väggarna.

Mitt bland skåp och byråar, skänkar, uppochnervända stolar, fåtöljer och den stiliga ottomanen skapade hon en trygg tillflykt, ett bo bara för oss två.

Jag trivdes när jag och mamma satt tätt ihop och höll om varandra i vårt varma bo tills pappa kom hem igen och drog fram oss ur tryggheten. Världen runt omkring var enorm och mamma vägrade kliva ut i den.

Så snart jag kunde började jag rymma från henne.

Jag vet inte hur det gick till, men en dag slet jag mig loss, jag slingrade mig ur hennes väldoftande famn, föste undan hennes utsträckta armar, kröp under ottomanen, över fåtöljen, slet upp handtaget, öppnade dörren och rusade ut.

Jag var med de andra barnen, vi kutade fram och tillbaka på murarna, kastade oss ner i gräset som galna och reste oss igen och fortsatte springa.

Och Lebo! Honom kände vi allihop, i Theresienstadt var det oundvikligt.

Det var också den där saken med min mamma.

Lebo var hennes ende vän. Nej, inte vän direkt, men han kom med blommor till henne.

Och tanterna tog hand lite om min mamma också.

Hon lämnade inte ens lägenheten.

Men på kvinnodagen eller årsdagen för sovjetarméns seger över nazismen kunde hon vara säker på att Lebo gav henne en enorm bukett ängsblommor som han plockat nedanför murarna, utom räckhåll för mina glupska getter, eller att han lite i smyg överlämnade en bukett, lätt pudrad med rött damm, på Mors dag, som inte firades under kommunisttiden, farbror Lebo gav alltid mamma blommor och tanterna log.

En gång i tiden hade Lebo och mamma visst pratat med varandra också, men det har jag inget minne av.

Däremot minns jag att mamma nästan slutade prata mot slutet.

Hon ville bara kura ihop sig hela tiden, ta så lite plats som möjligt, hon sökte efter en liten plats där hon kunde andas, det räckte.

Alla barnen i Theresienstadt kände farbror Lebo.

Förut trodde vi att farbror Lebo kallades så för att han hade en avlång skalle, utan ett enda hårstrå, vi trodde att vår farbror hette Lebka, Skallen, men så var det inte, det förklarade tant Fridrichová. När hon var en ung flicka hade hon gömt den nyfödde lille Lebo i en skokartong under sin brits, eftersom den stod längst inne i hörnet i sovsalen för dömda kvinnor och flickor, och med namnet Lebo förhöll det sig visst så här: Ordningssvakten i sovsalen var en slovakiska som råkade vara barnmorska och när hon i hemlighet hade förlöst barnet i kvinnornas sovsal, sade hon högt, fast viskande, det som alla tänkte: *Bude potichu, alebo ho udusíme* (Barnet måste vara tyst, annars kväver vi det), och sedan förvandlades det slovakiska *alebo* till Lebos namn.

Att föda ett barn och gömma det i sovsalarna var inte tillåtet, men kvinnorna hoppades att Röda armén var på väg till Theresienstadt med sjumilasteg, och de hade rätt.

Varken tant Fridrichová eller någon annan av mina tanter var med vid själva nedkomsten, den hemliga förlösningen tog de äldre erfarna kvinnorna hand om, de är döda nu, det var synd att mina tanter var så unga då, de hade kunnat berätta vem Lebos mamma var, men det gör förresten detsamma! Flickan som födde Lebo omkom säkert

under de förvirrade krigsdagarna, kanske försvann hon med en av de sista transporterna österut eller så ligger hon i en tyfusgrav, trodde tanterna. Hur som helst skulle de ha satt en kula i henne för illegal födsel, det förklarade tant Fridrichová för mig.

Men vi var ändå inte försiktiga! sade tant Fridrichová, när hon tänkte tillbaka på de gamla tiderna i Theresienstadt, tant Holopírková och tant Dohnalová var hemma hos henne då, tant Fridrichová gled med blicken över vägarna i sin lilla lägenhet, dit jag kommit för att ta reda på hur det låg till, sedan började det bubbla i hennes strupe av undertryckt skratt, och så började hon gapskratta och tant Holopírková och tant Dohnalová, som också bodde i Theresienstadt när de var unga, skrattade de med.

Lebo var vår farbror, han var farbror till alla småttingar i Theresienstadt.

Det var för hans skull som vi sökte genom gångarna, vi hade inte hunnit bli så stora ännu och kunde ta oss fram genom kanalerna som då och då slammade igen när någon översvämning drog med sig delar av staketet från ängarna och fick vattnet att stiga, men ingenting ruttade i underjorden. Varningsskyltarna som Minnesmärket placerat ut var skrattretande, en barnhand kunde flytta på dem och vid de yttersta bastionerna hade bunkrarna sin tjusning.

Det var så härligt att leta reda på ett rör, ett skrymsle, bara åt sig själv, ett bröstvärn i muren dit folk sällan kom, där det låg flaskor och kondomer och skräpade, att trycka i ett hörn, känna väggarnas kanter och rundningar och bara vila.

Mamma ville förbjuda mig att gå ut över huvud taget.

Du borde ha stannat kvar inuti mig, brukade hon säga. Du hade väl allt du behövde? Själv gick hon aldrig ut.

Den token.

Så där smågrälade mina granntanter, tant Fridrichová, tant Dohnalová, tant Holopírková och andra om min mamma, men bara ibland.

Hon blev sådan efter det som hände! Hon rår ju inte för det! Hon plågades ju som ett djur! sade de.

Mamma gick aldrig ut, hon behövde känna rummets kanter och hörn bakom ryggen, ett litet utrymme där hon kunde andas, det räckte, hon ville inte ha stora utrymmen längre, och ändå dog hon inte på dårhus, de hämtade aldrig dit henne, inte ens den gången när hon band fast mig i kam-maren för att jag inte skulle kunna gå till skolan, mamma blev inte inspärrad vare sig då eller senare, när hon inte ville släppa ut mig i världen, hon var ju en krigshjälte, så hon kunde göra nästan vad hon ville, och trots att hon tog sitt liv när jag lämnade staden för militärskolan, så förundrade sig ingen över det. Ingen skugga föll över hennes minne, ty mamma var ett offer för lidandet, alltså en krigshjälte, och ingen kommenterade saken för pappa, han var också krigshjälte, sådana fanns det massor av hos oss i Theresienstadt. Farbror Lebo, som var den ende som gav mamma enorma buketter, ansågs också vara krigshjälte, av både fullmäktige och forskarna i Minnesmärket, trots att han bara hade fötts i Theresienstadt under kriget och inte kunde minnas någonting av allt det där fruktansvärda.

Farbror Lebo var vår ledare, han ledde den sista hårdnackade lilla gruppen av Theresienstadts försvarare, han var född i Theresienstadt, hade gått i skolan i Theresienstadt, arbetade i Minnesmärket som han sedan lämnade, och samlade framförallt föremål från Theresienstadt.

Tillsammans med farbror Lebo och Sara, som var den första som kom till oss från yttervärlden, grundade vi förbundet Comenium, vår internationella skola för studenter från hela världen.

Namnet kom Stora Lea på, hon kom till Theresienstadt strax efter Sara, vi kallade vårt institut för Comenium efter nationernas lärofader, Jan Amos Komenský – Comenius – som deklarerade att skolan skulle vara en plats för lek.

Men alltihop slutade i ruiner, till och med i lågor, och nu rymmer jag till Prag.

Det är Alex, vitryssen, som har ordnat alltihop.

Han har fixat den här resan, för jag är den ende som har huvudet fullt av Lebo, hans planer och framförallt hans adresser och alla kontakter som vi mjölkade på pengar, all denna rikedom har jag undanstoppad i usb-minnet i den tekniska lilla mackapären.

Jag kallar den för Spindeln.

Lebo var den enda människan i hela världen som inte bara föddes i Theresienstadt utan också levde där hela livet.

Och allt som hade med Theresienstadt att göra var Lebos passion, inte stadens ärofyllda och militära förflutna, utan dess ohyggliga krigshistoria, han tillbringade decennier med att samla föremål och även kontakter som skulle hjälpa honom att rädda staden. Kontakterna lämnade han över till

mig så vi kunde mjölka dem på pengar till förmån för Comenium.

För Lebo insisterade på att Theresienstadt skulle bevaras i sin helhet, med alla sina gångar, britsar, källare, allt klotter på väggarna och allt sitt liv, alla invånarna, grönsaksodlingen, mangeln, bespisningen och så vidare.

Jag känner alla de där människorna.

Lebo ville inte att Minnesmärket och promenadslingan som konstruerats av forskarna skulle vara det enda som fanns kvar av Theresienstadt, ingen av oss, stadens sista invånare, ville det.

Jag har alla Lebos kontakter i Spindeln, jag kramar den i fickan.

Tack vare Spindeln har jag någonstans att rymma. Det är Alex som har ordnat det, han vill att jag ska hjälpa honom i hans land. Han vill fortsätta med Lebos plan i sitt land.

Nu går jag genom natten som är full av ljud, bilarna susar fram på vägen till Prag. Jag går i diket, sätter mig ner då och då, gör det bekväm för mig, med ryggen pressad mot leran, jag drömmer mig tillbaka.

Jag vallade getterna i Theresienstadts vallgravar, min lilla flock betade gräset, en nödvändighet för att murarnas försvarsförmåga och skönhet skulle bevaras, ofta drev jag flocken till de yttersta vallarna, vilket var ett hedersuppdrag, som min pappa brukade säga. För de talrika delegationerna som anlände från Praghållet var dessa murar det första de fick se när de kom för att hedra de tjeckiska patrioter som torterats till döds i Lilla fästningen och alla de judiska fångarna som torterats till döds och slaktats på andra

sätt överallt i Theresienstadt eller som transporterats österut till dödslägren. Ja, just dessa murar av rött tegel, de sista från Theresienstadthållet och de första från Praghållet, är fästningsstadens signum, sade min pappa majoren, och det var väl därför som ett av bröstvärnen hade förärats en enorm röd banderoll med påskriften: MED SOVJETUNIONEN I EVIGA TIDER, ända dit brukade jag ibland ta min getflock, det var den yttersta muren i fästningsstaden.

Men oftast betade min lilla flock gräs strax nedanför muren, mina getter älskade gräset som var rött av damm från det söndersmulade teglet i stadens murar.

Min pappa majoren var en av Theresienstadts befriare, han kom till staden under krigets sista dagar, träffade min mamma där och gjorde sig senare bemärkt genom att organisera militärparader på ett torg i Theresienstadt, på den stora exercisplatsen som byggdes under Maria Teresias tid.

Pappas blåsorkester ljuder fortfarande i mina öron, den brukade spela när jag var liten och gömde mig bakom matorna, sofforna, speglarna, fåtöljerna och så vidare i mammas famn och andades in doften från hennes hals och hennes vackra ansikte, även senare när jag rymde bort från henne till murarna och till bunkrarna med de andra barnen, när vi vallade och lekte till ljudet av getternas bråkande, även då kunde vi höra marschmusiken i Theresienstadt, det hörde till plikterna för Theresienstadts småttingar att valla getterna mellan befästningsvallarna, sedan satte pappa stopp för det och jag åkte iväg till militärskolan, där skulle jag härdas med hjälp av ännu fler militärmarscher.

Mina jämnåriga spreds också till militärskolorna, och de som inte dög fick börja vid trossen, flickorna blev tvätter-

skor eller kokerskor eller fnask, pojkarna blev chaufförer eller minröjare, och de allra dummaste fick plats som springpojkar i slakterierna, men jag var son till en major, så trossen kom inte på fråga.

Slakteriet låg i Theresienstadt, bara ett stenkast från murarna, precis intill kyrkogården, det hade passat bra, jag hade kunnat leda dit gamla getter, men jag fick åka till militärskolan och min mamma dog dagen efter att jag och pappa åkte, tanterna berättade senare hur det hade gått till: Pappa kom hem efter att ha övat med regementsorkestern, han gjorde några av sina specialtrick för att ta sig in i lägenheten där möblerna var uppställda och hopfösta så att de bildade en säker vrå för mamma, lagom så att hon kunde andas, men den här gången hade mamma hängt sig när pappa tryckte ner handtaget, hon hade ställt sig på knä för att ta så lite plats som möjligt, så gjorde hon.

Hon var tokig! sade tant Fridrichová. Hon blev det av chocken i gropan! sade tant Holopírková. Stackars barn! sade tant Dohnalová, när hon snyftande gömde mig i sitt breda, alldeles nersolkade förkläde, men jag var inget barn längre, jag var desertör från militärskolan och sådana bestraffades med gatlopp, fastsurrning, hundratals knäböjningar, föraktfulla gapskratt från manskapet ackompanjerat av hasselspöts vinande och framförallt inspärrning i den förhatliga militärfinkan, men jag brydde mig inte, jag ville hem till getterna, jag brydde mig inte om några straff och det gjorde jag rätt i, den där deserteringen ledde inte till någonting, inte de följande heller, min pappa var ju major.

Men jag gjorde pappa olycklig och han slog mig för att jag deserterade, vilket han i slutändan fick betala dyrt för.

Min egen olycka berodde på att jag tvingades studera, irra runt på avsides belägna skjutbanor och sitta i föreläsningssalar med enorma fönster, där hela världen tyngde på min rygg, därför stack jag så fort det gick och till slut också när det inte gick, för jag kunde klämma mig igenom de trångaste utgångar, hittade alltid ett kryphål även när jag var inlåst, och så lyckades jag ta mig hem, sedan fann de mig alltid i en nisch i muren, där bräddor och tegelstenar blev till ett gethus.

Min pappa majoren visste var han skulle leta.

Och vips tillbaka till militärskolan.

I militärskolan tvingades jag studera engelska, fiendens språk, och ryska, vännernas språk, så jag pluggade hela tiden, jag överlevde omvärldens tyngd genom att ständigt stirra ner i läroböckerna, uppifrån och ner, jag spände ögonen i böckerna, därför gick det ganska skapligt i föreläsningssalarna, och vad kan man mer begära! Anledningen till att jag senare blev Lebos högra hand var nog främst språken som jag hade tvingats lära mig, allt det andra från militärskolan hade jag ändå glömt.

Jag var till nytta när Comenium byggdes upp, fortsatte på sätt och vis i pappas anda, jag arbetade för Theresienstadt, och som Lebo senare förklarade för mig när han lade sin jättelika hand på min axel... försvarade jag pappas fästningsstad på mitt sätt, så när allt kommer omkring hade min pappa kunnat vara stolt över mig, trots vårt sista gräl som han inte överlevde.

Det kan hända.

Till slut kastade de ut mig från militärskolan, trots att min pappa var major. Jag passade inte i det militära.

Jag återgick till att valla getter, och jag var lycklig, de andra pojkarna och flickorna hade vuxit ifrån det, så jag blev ensam kvar med flocken, det fanns inga nya småttingar.

Getterna i Theresienstadt var inte något landsbygdsnöje och bidrog inte heller till försörjningen, getter är fästningsstädernas symboler, de är biologiska stridsmaskiner.

Getterna rensade områdena mellan murarna från gräs, buskar och ogräs, det är känsliga platser i en befästning, oberoende av om det handlade om preussiska kanoner, som var ett under av militärteknologi, de franska bastionernas rundade väggar, tyska Tigrar, sovjetiska katusjor som kallades stalinorglar eller någon av alla de olika typer av kanonpipor som kalla kriget smidde med sina hammare, var det bara getterna med sina hungriga munnar och sin enorma gräskonsumtion som höll murarna rena.

Vad tjänade all den avancerade militärteknologin till om en enda tapper infanterist kunde ta sig över den ogräsbevuxna vallgraven till stadsporten och öppna en bräsch med den mest primitiva bazookan?

När getterna försvinner, faller varje fästningsstad.

Pappa ville förstås inte lämna mig hos getterna, han ansåg inte det vara gott nog för mig, han ville att jag skulle studera och bli chef eller befäl, förvandla människor till maskiner med mina order och så vidare. Vi grälade fruktansvärt den där gången uppe på den rödfärgade muren, där teglet i hundratals år smulats sönder av kalla vindar och nu fällde ut rödfärg i moln av mikroskopiskt damm, på ungefär samma sätt som havsdjur faller ut skyddsfärg. Mot slu-

tet av vårt gräl måste pappa ha förstått att jag var så stor att han inte kunde klå mig längre. . . pappa tog sig åt hjärtat och greppade samtidigt min hand, jag fick för mig att han tänkte kasta ner mig från muren, men jag stod stadigt, det var han som gled och föll, han dunsade ner på rygg i det röda gräset, min getflock sprang åt alla håll, jag klättrade ner och ropade lugnande till dem, jag försökte återuppliva pappa exakt enligt instruktionerna från militärskolan, men utan resultat.

Han fick en jättelik militärbegravning, förbanden radade upp sig på det största torget i Theresienstadt och till dånet av artillerield marscherade de genom staden ända till kvällen, på begravningen spelade de kändaste militärorkestrarna från garnisonerna i grannskapet, det var nog den vackraste begravningen i hela Theresienstadts historia, sade mina tanter och vår granne, grönsaksodlaren Hamáček. Alla tyckte att begravningen var vacker. Och en massa soldater som fortfarande levde i staden på den tiden kom förstås också fram och beklagade sorgen. Men sedan spärrades jag in.

2.

Jag fick ett mångårigt fängelsestraff för min pappas död, men det är inget att orda om. När jag kom ut gick jag till närmaste krog.

Mina medfångar hade sagt att det var så man gjorde.

Medfångarna som jag följde till falluckan brukade också säga att de hellre hade gått till en krog, till närmaste sylta i Pankrác.

Herr Mára, teknikern, hade ett bord i avrättningscellen och där stod en stor, uråldrig dator med en blinkande grön bildskärm. Herr Mára hade suttit inne och dömts under den stora processen mot cybernetikerna, folkförrädarna.

Fängelseledningen kände förstås till hans utomordentliga tekniska kompetens, det ena ledde till det andra, och så blev han skarprättare.

Men socialistisk cybernetik förblev hans passion.

Det sägs att bödlarna förr i tiden behövde vodka för att lugna ner sig, hinkvis, men herr Mára var en person som var hängiven den moderna tiden, en tekniker, han höll på att uppfinna ett spel.

Och detta uppskattades både av de höga officerarna och de enkla vaktkillarna.

Jag var hans hjälpreda.

Jag minns hans datorutrustning som blev bättre och mindre med tiden, allteftersom åren bakom fängelsemurarna släpade sig och svepte fram.

Varför blev just jag herr Máras hjälpreda?

En gång var det en förbrytare som skulle avrättas, en slovak, en jättelik karl. Fyra plitar hade fullt upp med honom. Han fördes dit i kedjor, han skakade, sparkade, välte min hink när jag höll på att skura korridoren. Förbrytaren stannade upp på tröskeln till herr Máras rum, hans ben hade blivit stela av skräck, och jag hjälpte honom över.

Sedan kallade de på mig igen. Och igen.

Fängelseledningen förundrades över att fångarna inte gnällde när de gick med mig, inte skrek som djur utan ord, inte slogs med vakterna, utan var stilla och tysta. . . Jag anade att det berodde på mitt lugn, mitt huvud, mitt sinne, att mina ben var vana vid Theresienstadts vindlande gångar, vid skumrasket och betongen i cellerna och bunkrarna och järnet i fängesedörrarna, att ingenting i min kropp eller i mitt sinne gjorde motstånd mot dödens platser, jag kräktes inte, behövde inte be böner i smyg, drömde inga mar-
drömmar, jag brast inte heller ut i gråt när straffet hade verkställts, vilket visst ofta hände plitarna. Innan fängelseledningen upptäckte min förmåga var det de som utgjorde den sista eskorten, och de skulle ha betalt. Jag fick inget betalt, men mitt straff förkortades. . . Mitt lugn måste liksom ha strömmat in i fångarna, ingen av plitarna eller medfångarna ville följa dem, mig spelade det ingen roll. . . att passera dödscellerna, lunka fram genom korridorerna till falluckan. . . alla dessa platser var bekanta för mig sedan barnsben, under min tid i Pankrác avrättades mördare, statsfientliga bedragare, våldtäktsmän, hårda banditer, under min tid handlade det inte om krigshjältar längre, sådana som mina föräldrar, hjältar som de låg mestadels under jord.

Så vadå... sade jag till mig själv och följde fångarna på deras sista resa, de som undergrävde den socialistiska samhällsekonomin, våldtäktsmännen och de känslolösa mördarna, de visste vart de var på väg och varför de skulle dit, grymma var vi aldrig, jag och herr Mára, bara resoluta.

På lugna stunder brukade jag sedan sitta vid hans sida, följa hans händer som servade den tekniska utrustningen, herr Máras långa fingrar dansade över det uråldriga tangentbordet, vi inväntade fängelseledningens kodade order över radion, till exempel: Block B förbered för övervint-ring!

Och efter denna avtalade signal, eller någon annan, reste jag mig och gick till cellen och hämtade fången under pliktarnas överinseende, sedan förde jag honom lugnt genom korridorerna fram till herr Mára, som under tiden vidtagit alla förberedelser.

På vissa bröt svetten fram i pannan när de stod utanför det sista rummet, de blev stela i benen precis som den där slovaken, men jag hjälpte dem... Herr Mára och jag brukade säga att de kollapsade... Även de lugnaste, de som tysta gick längs korridoren eller skämtade med mig om hur jag såg fram emot morgondagens skolor... även de kollapsade ibland i plötslig skräck, de mådde pyton, var kräkfärdiga... min kraft och mitt lugn upphörde att fungera på tröskeln till galgrummet... herr Mára fann dock alltid på råd.

Jag assisterade inte när straffet verkställdes.

Jag deltog bara vid förberedelserna, och efteråt hände det att jag fick arbeta med spannen och trasorna och rengöringsmedlet, det är meningslöst att breda ut sig om det.

Nu vill jag inte göra det mer.

Mellan straffåtgårderna, som fångar från hela republiken transporterades dit för, var det ofta uppehåll.

Vid sådana tillfällen kunde herr Mára beordra mig att jag skulle sätta mig vid datorn, mina fingrar, bleknade av rengöringsmedlet, urlakade av otaliga vattenhinkar, for snart över tangentbordet, jag spelade ett spel där prickarna som blinkade på den flimrade bildskärmen kröp under stängsel och sköt på varandra, jag spelade det uråldriga spelet och glömde vem jag var och var jag befann mig, jag glömde skriken och rosslingarna, de hoppande prickarna fick mig att glömma skiten som föll ner och rann ur byxbenen, jag glömde ansiktena på dem som förvandlades till dockor när de dog, jag glömde att jag också höll på att bli en docka, en figur som reagerade på order från fängelseradion och herr Mára, jag glömde att de andra i fängelset hatade mig, jag spelade det spännande spelet som sannolikt var ett av de första dataspelen i världen.

Under herr Máras ledning slutade jag att skriva med två fingrar som jag hade gjort på den uråldriga skrivmaskinen på militärskolan, jag hamrade på tangentbordet med alla tio fingrarna, efterhand blev jag nästan lika bra som herr Mára, och han använde mina resultat när han skulle ställa in parametrarna till det spel som han just höll på att konstruera.

Han ville att spelet skulle fungera som en uppfostrande krigslek.

Vi utvecklade spelet ständigt.

Herr Mára kunde kalla på mig när han ville.

Vid det laget hade jag enskild cell, fängelseledningen befarade att mina medfångar skulle slå ihjäl mig.

Jag har en stor dröm, sade herr Mára, och det är att mitt spel ska förbereda alla människor för den stora världssegern över fascismen, framförallt barnen som älskar nya saker.

Herr Mára var givetvis soldat och kommunist, sin internering till trots.

En tekniker i Pankrácfängelset kunde förstås inte vara något annat.

En dag kommer de här leksakerna att koppla samman alla människor i världen och jag kommer att vara med, sade herr Mára och pekade på den blinkande datorn där det överallt stack ut dinglande sladdar och kablar. Vad tänker du göra när du har avtjänat ditt straff?

Jag tror att jag ryckte på axlarna.

Så frågade herr Mára strax innan dödsstraffet avskaffades i Tjeckoslovakien.

Dödsstraffet avskaffades nämligen till slut, på order från högsta ort. Lyckligtvis. Annars hade de nog aldrig låtit mig gå.

Och en dag hade jag avtjänat mitt förkortade straff.

Så jag gick ut.

Det första jag tittade efter var de där syltorna.

Många medfångar drömde ju om syltorna i Pankrác, när de muckade var det där de möttes av pappor, mammor, vänner, väninnor, kusiner, barn och fruar, ofta väntade varma omfamningar av tatuerade polare.

På mig väntade Lebo, han hade inga tatueringar, som spädbarn blev han inte tatuerad, ingen visste om att han fanns.

När jag blivit frisläppt gick jag alltså raka vägen till närmaste krog, jag hade ju ingen annanstans att ta vägen, inget

att ta mig för, jag hade ingen familj och inte heller någon flickvän.

Allt det där skulle förändras

Utanför krogen stod Lebo. Han visste när jag skulle släppas och han hade inte velat vänta utanför fängelset, som han förklarade för mig.

Han såg ut exakt som jag mindes honom. En gammal man i svart kostym. Fast så värst gammal var han nog inte, tanterna kallade ju honom för pojken.

Han var där och han väntade på mig. Lebo, jätten, från vars ådriga hals en kal skulle stack upp.

Vi gick inte in på syltan. Det fanns ingen tid att slösa på det. Vi åkte hem.

Det var herr Hamáček som körde den spottande och fräsande Škodabilen. Han hade åldrats, precis som jag. Han hade med sig mjölk, bröd med späck och kokta ägg från Theresienstadts hönor som tanterna skickat med.

Vi kallade Lebo för farbror allihop, småttingarna, skolornomsdomarna, vi som härstammade från militärgarnisonen i staden Theresienstadt.

Det var han som vakade över oss när vi snokade runt i Theresienstadts kanaler och i stallen, där stridshingstarnas nervösa gnäggande för länge sedan slitit bort putsen från de välvda innertaken från Maria Teresias och Josef II:s tid.

Våra fäder och mödrar var soldater, de hade inte tid med oss, de höll fästningsstaden i gång och det var bra.

Min mamma var inte soldat, men när jag blev större var det bättre att gå till Lebo.

Och nu var jag med honom igen.